

*Никола Митрев Вардев,
бежанец от Булгаркьой, написал през 1984 г.
в с. Костантиново, Бургаско*

КРАТКА ИСТОРИЯ НА БУЛГАРКЪОЙ ОТ БОЙДИНОВИЯ МОСТ ДО НОВОСЕЛЦИ (КОНСТАНТИНОВО)

От малък обичах да слушам разкази хора за миналото на бежанците от Източна Тракия, за село Булгаркьой. Моята цел бе да запозная поколенията откъде произхожда фамилията ни и да кажа на нашите потомци, че кръвта вода не става.

Булгаркьой е разположено на пътя между Кешан и Малгара, на 4-5 км източно от гр. Кешан. През селото минава малка река, която през лятото почти пресъхва. На западния край на селото над реката имало построен мост, известен с името Бойдинов мост. Селото имало няколко кладенеца с хубава питейна вода: Петруновият, Даловия, Чамаря и др. Построена е била и чешма с чучури. Основен поминък на селото е било скотовъдството, но също така били развити и занаятите ковачество, коларство, бъчварство, каменоделството и др.

След внезапното изтегляне на българската войска, която се отправила за сръбско-българската граница, Източна Тракия и населението в нея останали незащитени. Населението на Булгаркьой не е успяло да се ориентира какво става. Само различни слухове, писма на войници, пристигащи и заминаващи хора били единственият източник за информация за ставащите събития. Объркани и разтревожени булгаркьойци не могли да вземат решение, какво да правят. Едни предлагали да бягат към България, други разчитали на добрите отношения с околното турско население и страхувайки се да не

изгубят имотите си, са настоявали да преклонят глава и тихо и мирно да си живеят в селото, а и полската работа била по това време в разгара си. Със свити сърца и лоши предчувствия булгаркьойци продължили жътвата, но не могли да я довършат, защото съдбата и войната им били устроили такава кървава жетва, че и днес, 71 години по-късно човек не може спокойно и без сълзи на очи да я разкаже.

Няколко дни преди Петровден 1913 г., въпреки настояванията на селските първенци, всички да си останат в селото, една малка част от хората, предимно тези, които са нямали големи имоти, поели пътя за България. Друга част наизлезли из околните гори и се укрили там в очакване на неизвестността.

Турската войска след като разбрала, че българската войска се е изтеглила за защита на западната граница, отначало предпазливо, а след това смело и безпрепятствено започнала да завладява отново земите на Източна Тракия, за чиито освобождение бе пролята толкова българска кръв. Там те не срещнали българска войска, а само объркано и уплашено българско население. Наред с редовната турска войска са вървели и озверени башибозушки орди, които вършели грабежи и безчинства над мирното българско население. Известен със своята жестокост били Галиполският отряд на Енвер бей и особено този на Кадир бей. През Булгаркьой минал отрядът на Кадир бей. Влезли турците в селото мирно и тихо, никого не убили, нищо не ограбили, успокоили населението и поръчали на селските първенци, на следващия ден да съберат на Бойдиновия мост всичкото мъжко население над 15 години нагоре. Там Кадир бей щял да им държи реч за установяването на новия ред и порядък. Уверили първенците, че нищо лошо няма да се случи и се оттеглили от селото.

Голяма част от населението, което се е било скрило в

гората, също се прибрало в селото и всички прекарали една дълга тревожна нощ. На 7 юли стар стил или 20 юли нов стил 1913 г. селото осъмнало блокирано от турците. Никой не можел вече да го напусне – нито тръгналите рано селски козари, овчари и говедари, нито ранобудните копачи и жетвари. Турските войници обикаляли от къща на къща и подканяли мъжкото население да се събере на заповяданото място до Бойдиновия мост. Тревогата растяла, съмнението, че това е един добре скроен капан, се засилвало, но водени от някаква смътна надежда мъжете вървели покорно по последния си земен път. След като почти под конвой хората били закарани на посоченото място и някои все още вярвали, че ще слушат реч, чула се заповед на турския офицер за стрелба. Затракали предварително скритите картечници. Екнали залпове на турските пушки. Като тънки снопове падали мъжете на земята, на тази земя, която ги е хранила, която векове е била тяхна и заради която не се решили да из бягат, за да не я загубят. За своята обич и привързаност към тая земя те заплатиха с живота си. Над 600 души паднали в тази кървава жътва – все мъжко население в цветуща възраст. Тези, които не са били убити при залповете, са доубивани на място с изстрели или щикове. След това събрали трупове на един куп, залели ги с газ и запалили. По една случайност от тази кървава касапница остават живи само осем души, които успели да се хвърлят в близкия вир. Това са: Карамфил Стоянов - 39 год., Никола Стоянов – 50 год., Киро Вълчев – 30 год., Иван Костадинов – 35 год., Христо Тодоров, Иван Митрев, Никола Пашов и Никола Коняров.

За жените и децата в селото настава голяма трагедия. Започват гонения, убивания, изнасилвания на жени, обиски за пари, ограбване на имущество и добитък. Страхотни случаи се разказват за този ден, които е трудно не само да се опишат,

но и да повярва човек в тяхната реалност. Турците унищожават селото, носещо името на България, но това не им стига. След ограбването му и изнасянето на плячката, те започват да претърсват горите наоколо за оцелели хора. Трагичен е случаят с Иван Казаков, неговата сестра Ирина и техният близък Сотир Далов. На път към Бойдиновия мост двамата мъже биват предупредени от турски войник, по произход българин от Македония, за какво ги събират и успяват да избягат в гората. През вечерта влезли в селото и успели да намерят сестрата на Иван – Ирина, която била една от най-личните моми в селото. Тримата тръгват да бягат за България. Заблудени през нощта и пребити от път, утрото ги заварва на открито място. Забелязани били от турците и започнали да бягат, но Ирина скоро загубва напълно сили. Връзват поясите си за кръста ѝ и я влачат. Наближили царевични ниви, влизат в тях, но турците успели да хванат момичето. Чул писъците на сестра си Иван изважда ножа си и въпреки увещанията на Сотир Далов отива да защити честта ѝ. Гръмват пушки и Иван Казаков – този булгаркьойски „Балканджи Йово” пада убит, давайки живота си за защита на род и чест българска.

Хванатото из околните гори българско население на Булгаркьой било подкарано към малоазийския бряг. Ето как описва в спомените си тези събития Георги Ив. Качикозов, който по това време е бил 18 – 19 годишен: „След като се събрахме всички и ни преброиха, се оказа, че сме 1109 души: мъже, жени и деца. Казаха ни, че ще ни водят към Галиполи. Тръгнахме и вечерта спяхме на една поляна край гръкоманското село Маври(Бахчекьой). Вечерта придружителите турци се нахвърлиха да търсят моми и жени. Жестокостите на картините не можеха да се опишат. Това се повтори и втората нощ.

Мъките, терзанията, масовите изнасилвания продължава-

ха по пътя и след като ни прехвърлиха на малоазийския бряг в Лапсаки и Чардак. Там престояхме 15 – 20 дни и започнаха да ни разселват из околните турски села. Нашенци от Лапсаки успяват да изпратят писмо до руския консул в Чанаккале. Писмото бе написано от дядо Димитър Ангелов – Корича на гръцки, а го изпрати Димитър Перелов – македонец, който държеше кръчма на пристанището в Лапсаки. Още на другия ден след изпращането на писмото пристигна руския консул и на място се запозна с трагичната ни съдба. С енергичните застъпвания на руския и на другите консули турските власти бяха заставени да спрат разселването и да ни освободят от пленничество. Руският консул положи грижи да бъдем снабдени с храна и облекло, а ние бяхме изпаднали в такова окаяно и бедствено положение и ни предложи да ни изпрати в Русия или в България. Всички единодушно поискахме да идем в България. Скоро след това пристигна българският параход „Кирил” и на връх Димитровден ни откара във Варна.”

Така от Петровден до Димитровден - три месеца е продължила кървавата българкьойска жътва от 1913 г., която погълнала живота на около 1240 българкьойци – мъже, жени и деца. По разказа на Георги Кичикозов след като параходът ги стоварва на пристанище Варна, бежанските неволи продължават с нова сила. Българкьойци били пръснати на различни места по градове и села на България. Основната група българкьойци се разделя на две. Едната, състояща се предимно от скотовъдци и земеделци, се насочва и установява в местността Мандра, на брега на Мандренското езеро западно от Бургас. Тази група от около 100 семейства българкьойци основава на брега на голямото езеро ново село, което отново наричат Ново село, както се е наричало най-напред и самото Българкьой. Създаването му не е било никак лесно. Трябвало е да се преодолее яростната съпротива на местното население

ние от околните села, които в никакъв случай не искали да делят мерата си с бежанците. Но с помощта на упоритостта си и подкрепата от страна на правителството българкьойци успяват да основат и изградят новото село. Условието там не са били никак добри поради близостта на езерото с блатисти разливи, развъдници на комари и огнища на малария. Хората не свикнали на такива условия гинели масово, а и добитъкът мрял от метил. Това принудило мнозина да напуснат новото село и да се отправят по други места с надежда да намерят по-добри условия за живот.

Тези, които остават, избират комисия от трима души, а именно: Георги Кичиков, Митрю Атанасов Вардев и Тодор Я. Попов. Те отиват при околийския управител Йовчев с молба да им съдейства за узаконяване на селото и да им се определи земя, попадаща дотогава в землището на село Якезлий (дн. Дебелт). Той им отговорил, че там има около 6 000 декара безстопанствена земя, която на първо време ще е напълно достатъчна за бежанските семейства.

Неприятностите с населението на околните села не спират, а обещаната от околийския управител земемерна бригада все не идва. Тук старите хора с благодарност си спомнят за Петър Черкезов и Васил Гюзелев, който е бил съдържател на ханчето до сегашното село. Ако те не бяха ни окуражавали и не ни казваха как да постъпим, може би щяхме да напуснем землището и неволите ни щяха да продължават още по-дълго, а и не се знае къде щеше да ни захвърли съдбата. Установихме се, кой как може и зачакахме обещаната бригада, която трябваше да измери и узакони дворните ни места. Чакаме, но очакванията ни оставаха напразни. Изглежда, че някои големци от околните села бяха повлияли на околийския управител Йовчев. След няколко дни той праща стражари и тримата от комисията, като им нарежда всички наши бежанци

да се махнат от околията. През това време нашите хора са се бяха пръснали в околните села, предимно в Дюлево, Камено, Зидарово, но не и в Дебелт, Тръстиково и Черни връх. След големи разправии и тормоз всички отново се събират в местността Мандрата. Объркани и в незнание кой път да хванат, идва лъч на надежда с хабера, който получават от Петър Черказов и Васил Гюзелев. Те им съобщават, че преди малко през тях за Карабунар (дн. гр. Средец) е заминал министър Александър Константинов. Посъветвали ги да го причакат на връщане и да му разкажат неволите и патилата си. И тава е станало, както ми разказваше баща ми Митрю Вардев: „С появата на файтона, ние застанахме на пътя му. Той спря файтона си и ние му обяснихме всичко най-подробно. Министър Александър Константинов ни даде визитната си картичка с поръчение всички власти в Бургас да ни съдействат, за да си основем селището.” Тази визитна картичка отваря вратите на всички учреждения. Веднага в землището идва планоснимачна бригада, която разпределя земята и определя мястото в сегашното село Новоселци (дн. Константиново). На всяко семейство тя парцелира по три декара. Бригандата заснема местността Дренлъка до Казчаир, Мешалъка – по пътя за Кара тепе (Черни връх) и възвишенията в местността Казакйорт по пътя за Сазлъкьой (Тръстиково). Тези места също се раздават на бежанците. Така след много мъки и страдания, българкьойци най-после са оземлени и е намерено решение на най-важния въпрос – узаконяването на новото село – Новоселци (Константиново). Първата година, 1920, селото е било към община Якезлий (Дебелт), като по-късно се съставя кметско наместничество с първи кмет Андон Ячаров и съветници при кметството Щерю Цялев, Атанас Недялков, Павел Райков и Стоян Бахчеванов. Първото кметско наместничеството се е помещавало в тогавашния кантон.